

ξηλώνω

Τετάρτη, 26 Δεκεμβρίου 2012

4:19 πμ

Σημασία:

- Ξεκαρφώνω, διαλύω, χωρίζω εις τα εξων συνετέθη.
- Στην ομιλούμενη **ξηλώνομαι** σημαίνει πληρώνω υπερβολικό πόσο. Από την εικόνα κάποιου που διαλύει τα ρούχα του (ή την περιουσία του) για να πληρώσει κάποιο υπέρογκο πόσο. Πβλ. ΦΡ πλήρωσε ο,τι είχε και δεν είχε.

Εγκυκλοπαιδικά

Στις ναυτικές δραστηριότητες το ξήλωμα, ή διάλυση είναι κατά κανόνα ακουσία (ναυάγιο, προσάραξη στην ξηρά). Τα τελευταία χρόνια πλέον άρχισαν να διαλύουν τα άχρηστα πάλαια πλοία. Τα ξύλινα τα εγκατέλειπαν.

Στην Βυζαντινή Ναυτική ορολογία όμως υπάρχει το σύνθετο ρήμα

κατάξηλωνωμαι. Ήταν ο αντικειμενικός σκοπός του πλωίμου: να αναγκάσουν το εχθρικό πλοίο να προσαράξει, οι ναύτες του να το εγκαταλείψουν και να φύγουν τρέχοντας στην ξηρά. Μεταφορικός το πλοίο κατεξηλούτο γίνονταν δηλαδή επιχειρησιακά άχρηστο σαν να είχε διαλυθεί.

Φαιδ. Κουκουλές - Βυζαντινών Βίος και Πολιτισμός

165.130

Οι Βυζαντινοί προσπαθούσαν να ναυμαχούν κοντά στην εχθρική ξηρά: Ο εχθρός δηλ. έχει τα πλοία του παραταγμένα με την πρύμνη τους στραμμένη προς το δικό του έδαφος. Ο σκοπός ήταν:

- να καταξηλωνωνται* οι ναύτες του εχθρού και
- να καταφεύγουν στη στεριά τους.
- να καταλαμβάνουν οι βυζαντινοί τα εχθρικά πλοία και
- Να τα χρησιμοποιούν σε ύπουλες επιδρομές για να πλησιάζουν τα ανύποπτα εχθρικά.

*) Καταξηλώνωμαι = εγκαταλείπω το σκάφος, ξεκολλώ από το σκάφος. (εξω + ήλος = καρφί), (πβλ. αποκαθήλωση, καθηλωμένος).

Ακόμα σήμερα λέμε "ξεκόλλα!" για κάποιο που θέλουμε να φύγει ή να αποσπασθεί από τις ιδέες ή απόψεις του.

Μετά το καταξήλωμα το σκάφος μένει γυμνό, έρμαιο στα χέρια του εχθρού, απογυμνωμένο τελείως από το πλήρωμα (γέμισμα), τρόπον τινά αδειάζει. ΦΡ. Είχα παιει για ψώνια και καταξηλώθηκα, (ξόδεψα δηλαδή πολλά χρήματα).

Ετυμολογία:

Ξηλώνω

- Από το αρχαιο ρημα **έξηλόω**, βγάζω τα καρφιά από κάτι, λύω, διαλύω, ανοίγω την πορτα.
- Από το εξ=εξω και το αρχ. Ουσ. **ήλος** =καρφί

ήλος,

Δωρικό. ἄλος,

αρχικά σήμαινε το κεφάλι του καρφιού σαν διακοσμητικό

σκῆπτρον χρυσείοις ἤλοισι πεπαρμένον . 1.246,

ἐν δέ οἱ [τῷ ξίφει] ἤλοι χρύσειοι πάμφαινον Ιλιάδα11.29,

Μετά τον Όμηρο σημαίνει όλο το καρφί.

ήλος (δωρ. **ἄλος**, αἰολ. πληθ. **Γάλλοι**), ὁ *τὸ «καρφί», ὁ **ήλος**: ἐκ τοῦ

***mal-nos**=λατ. **vallus** ἄρσ.=πάσσαλος, **vallum** οὐδ.=**χαράκιωμα**, περίφραξις διὰ πασσάλων.

196

Ομόηχα

Ηλιαῖα

(τα) εορτή προς τιμην του Ηλίου

(η) Δημοσιος χώρος ή αιθουσα οπου συνεδριαζε το Ανώτατο δικαστήριο των Αθηναίων.

Αλ. ἐπίτηδες οὗτος αὐτὸν ἔσπευσ' ἄξιον γενέσθαι, (896)

ἴν' ἐσθίοιτ' ὠνούμενοι, κάπειτ' ἐν ἡλιαία

βδέοντες ἀλλήλους ἀποκτείνειαν οἱ δικασταί.

Αριστοφάνους Ιππῆς 897

Εξηλιάζω

Εκθετω στον ηλιο, λιάζω (και παθ. αμετ. λιάζομαι)

Πβλ. Ενας αητός καθοτανε στον ηλιο και λιαζότανε.

Ειχε το χαρακτηρα της ποινης και όχι της ηλιοθεραπειας. Φαινεται ότι η εκθεση τον ηλιο μεχρι θανατου ηταν υπαρκτο βασιανιστήριο στους Εβραίους κατά τους εβδομήκοντα (Βασιλειών ΙΙ). Το αποτέλεσμα: **ηλίαςις** .

Septuaginta, Regnorum ii (Samuelis ii in textu Masoretico). {0527.012} close

ὀρίῳ Ἰσραηλ· (6.) δότω ἡμῖν ἑπτὰ ἄνδρας ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐξηλιάσωμεν αὐτούς τῷ κυρίῳ ἐν Γαβαων Σαουλ ἐκλεκτούς κυρίου. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἐγὼ δώσω. (7.) καὶ ἐφείσατο ὁ βασιλεὺς ἐπὶ

Ηλιθιος

Από το αρ. ρ. ἥλιθα ¹⁹⁶

Ριζα: ἄλη (η) = η ακατάπαυστη περιαγωγή ή περιφορά χωρις μονιμο κατάλυμα. Από εδώ και η **αλήθεια** και ο **αλήτης**.

Ξυλιάζω

Γινομαι ξερος σαν ξυλο, συνηθως από το κρύο. Αντιθετο του Εξηλιάζω!

ΦΡ. Τι κρύον ειν' αυτό! Ξύλιασα!

ξυλίζω, ξυλοφορτώνω

δερνω,

σύξυλος

Με μόνο τον ξύλινο σκελετο μτφ. Άναυδος, απορών, όπως το πλοιο χωρις πανια.

Φράσεις : Μ' αυτά που άκουσα εμεινα σύξυλος

Εφυγε απροειδοποιητα και μ' αφησε σύξυλο.

Ξερόγλωσσα

Λατινικά clavis

κεφάλια καρφιών, αλλα και κλειδιά

κλαβικουλάριοι

Εχουμε από το **clavis** > υποκοριστικό **claviculla** βυζαντινούς

κλαβικουλάριους : τους κλειδοκράτορες, δεμοφύλακες, δήμιους ^{165.54}

Κονκλαβιον των καρδιναλιων

Συσκεψη καρδιναλιων που γινεται κεκλεισμενων των θυρών για την εκλογή παπα. Con+clavo = συγκλείω.

Κλαβάτα

Τα ενδύματα που φέρουν αναγλυφες διακοσμήσεις τετραγωνες η στρογγυλές που μοιαζουν μ κεφάλια καρφίων.

Αυτό που φαινεται από τα καρφιά είναι τελικά μόνο το κεφάλι τους.

Το κεφάλι λόγω κατασκευής προεξεχει. Πολλά εξογκώματα πήραν την ονομασία τους από το *clavus*.

callus = ο κάλος που βγαζουμε στο ποδι ή στο χέρι και το κριθαράκι που βγάζουμε στο ματι*. Από επιδραση ηλος - ηλιθιος καταντησε να λεμε σήμερα για καποιον ότι είναι κάλος αντι για ηλιθιος. Μετα υποθέσαμε ότι έχει κάλο στον εγκέφαλο. Οι καλοι (αρχ. τύλλος) είναι σκληρήνσεις που δημιουργονται στα πελαματα και στα δάχτυλα.

*) Στους ιατρικούς συγγραφείς *clavus*: επιπονος ογκος η εξόγκωμα στο ματι, κν κριθαράκι (από εδώ το **κάρφος εν οφθαλμῷ**)

Ο ορος υποδηλώνει **ενόχληση** αλλά ακαι κατι **προφανές**, προ οφθαλμών, κατι που βγάζει μάτι πχ. Ένα ορθογραφικο λαθος.

Ιταλικά *chiodo*

chiodo *prov. clau; ant. fr. clo, mod. clou; sp. clavo: dal lat. CLAVUS per mezzo delle antiche forme CHIÀVO, CHIÒVO (che trae dalla stessa radice di CLAVIS chiave e contiene la stessa idea primordiale di serrare, di chiudere), sostituita da v spirante, come nella voce Padiglione che sta accanto alle forme Paviglione, Paiglione. — Piccola asta primitivamente di legno e indi per lo più di ferro aguzzo da una parte e con capocchia dall'altra, che si conficca per tenere una cosa unita e fermata ad altra, o si ficca nel muro per appiccarvi qualche cosa.*

Deriv. Chiodaiuolo; Chioderia; Chiodetto-ONE; Inchiodare; Schiodare. Cfr. Clavario e Laticlavio.

Αγγλικά *nail*

Από το Αρχ. Αγγλικο *negel* "κεταλικη σφήνα" *nægl* "νύχι (*handnægl*), νύχι του άκρου" από το πρωτο-Γερμανικο *naglaz (πρβλ. με παρλαιο-Νορβηγικό *nagl* "fingernail," *nagli* "metal nail;" German *nagel*, Old Frisian *neil*, Middle Dutch *naghel*, Dutch *nagel*, German *Nagel* "όνυξ άκρου, μικρη μεταλική σφήνα"), from PIE root *(o)nogh "nail" (cf. Greek *onyx* "claw, fingernail;" Latin *unguis* "nail, claw;" Old Church Slavonic *noga* "foot," *noguti* "nail, claw;" Lithuanian *naga* "hoof," *nagutis* "fingernail;" Ουαλλικα και Ιρλανδικα *eguin* "nail, claw").

Γαλλικά *clou (le)*

Du lat. class. **clavus** « clou »

petite tige de métal pointue garnie d'une tête, servant à fixer ou à orner quelque chose

Ο ορος κλού μεταφορικως σημαινει το ύψιστο σημείο επιτυχίας μιάς παρουσίας, δεξίωσης (« *partie la plus réussie d'un spectacle* »). Πχ. Φρ. Το κλου της βραδιας η παρουσία του κ. Χ

Εικόνες

Καρφιά παλαιάς κοπής

Παράγωγα

Έφηλίσ

Προστατευτικό διακοσμητικού καρφιού, πριτσίνι, αλλά και [φακίδα](#)

Καθήλωσις

Ακινήσια, ακούσια παραμονή

ΦΡ. Τα πλοία είναι κατηλωμένα λόγω της απεργίας.

Προσήλωσις

Ατενής παρακολούθηση, παρατήρηση κάποιου πράγματος με ένταση και προσοχή. Προσκόλληση σε μια ιδέα, ιδεολογία ή αρχή.

Προσηλωμένοι στην ηθικές αξίες.

Κυριολεκτικά σημαίνει καρφωμα.

Πβλ. Ηλεις προσηλώθη ο Νυμφίος της Εκκλησίας και στον Ορθρο του Μ. Σαββάτου

“Ἦλωσας τὰς παλάμας, καὶ ἤνωσας τὰ τὸ πρὶν διεστώτα, καταστολῆ δὲ Σῶτερ, τῆ ἐν σινδόνι καὶ μνήματι, πεπεδημένους ἔλυσας· Οὐκ ἔστιν ἅγιος, πλήν σου Κύριε, κραυγάζοντας.

Βεβαία η προσήλωσις, το καρφωμα είναι τεχνικώς αδύνατον να γίνει στις παλάμες. Τα οσταρια της παλάμης δεν μπορούν να συγκρατήσουν το βάρος του κορμού. Αυτό δεν αναφέρεται πουθενά στα Ευαγγελικά κείμενα, που ομιλούν για χείρας. Είναι συμπέρασμα των μεταγενεστερών και ανεξέταστα αποδεκτό από όλους τους αγιογράφους.

Αποκαθήλωσις

Η κατάβαση από του σταυρού του Ιησού. Εορτάζεται στον όρθρο της Μ. Παρασκευής.

Ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ, ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν τὸ ἄχραντόν σου Σῶμα, σινδόνι καθαροῦ, εἰλήσας καὶ ἀρώμασιν, ἐν μνήματι καινῷ κηδεύσας ἀπέθετο.

Πβλ. "Δος μοι τουτον τον ξενον"

Ἠλωσύνη

Άσχετο με τον ἦλον. Το αναφέρει ο [Νίκανδρος](#) στα [Αλεξιφάρμακα](#).

Κάρφωμα

Η συνδεση με καρφια.

Η προσήλωση, η σταύρωση. Ο προδοτης για την σταύρωση είναι ο ηθικός αυτουργος κατά την λαϊκή αντίληψη. Ο Ιουδας καρφωσε τον Χριστο και εκτοτε καθενας που καταδιδει λεγεται καρφι (καρφωτής>καρφής>καρφι) Συνώνυμα: ρουφιάνος, καταδότης, προδοτης, δωσίλογος.

Σχόλιον : Ο περιωνυμος Ιουδας Ισκαριωτης (σικάριος, σικαριώτης <sica= δολοφονικο μαχαيري) , ο δόλιος , ο προδοτης , ο παράνομος, ... και ο κηβουλήτης. Κηβουλήτης κατά λαϊκή παρετυμολογια από το τροπαριο « Ἔστησαν Τα Τριάκοντα Αργύρια » : «Ἔστησαν τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου. Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰς πειρασμόν εἰσέλθητε· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Διὰ τοῦτο γρηγορεῖτε. Ὁ δὲ παράνομος Ἰούδας οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι.»

Φράσεις

ἤλω ἐκκρούειν τὸν ἤλον

Lucianus Soph., *Pro lapsu inter salutandum*. {0062.058} close

(7.) Μυρία δὲ καὶ ἄλλα ἕκ τε ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ φιλοσόφων καταδειξάι σοι ἔχων, προτιμώντων τὸ ὑγιαίνειν, τοῦτο μὲν παραιτήσομαι, ὡς μὴ εἰς ἀπειροκαλίαν τινὰ μειρακιώδη ἐκπέση μοι τὸ σύγγραμμα καὶ κινδυνεύωμεν ἄλλω ἤλω (5) ἐκκρούειν τὸν ἤλον, ὀλίγα δὲ σοι τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ὅποσα μέμνημαι οἰκεία τῷ παρόντι προσγράψαι καλῶς ἔχειν ὑπέλαβον.

Συνηθέστερα : πάσσαλος πασσάλω εκκρούεται:

Με καρφί βγάζουμε το καρφί και τον πάσσαλο με πάσσαλο.

Δηλ. Με τον ίδιο τρόπο θεραπεύουμε το πάθημα.

Επί τὸν τύπον τῶν ἤλων

Ζητώ απτές αποδείξεις. Από την φράση του αποστόλου Θωμά: «Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἤλων, καὶ θάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἤλων, καὶ θάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω» (Ιωανν. 20:25) που του κόλλησε το παρατσούκλι "Ἄπιστος" .

Ράβε ξήλωνε δουλειά να μην σου λειπει.

Πβλ.τον ιστό της Πηνελόπης, και το γεφύρι της Άρτας.

Μια στο καρφι και μια στο πεταλο

Εννοείται μια σφυριά στο καρφί ... . Επιπλήξεις προς ολες τις κατευθυνσεις.

Δε μου καιγεται καρφι

Αδιαφορώ παντελώς

Αναφορές ἤλος

χρή δὲ εἶναι τὰς ποδοστράβας σμίλακος πεπλεγμένας, μὴ περιφλοίους, ἵνα μὴ σήπωνται, τὰς δὲ στεφάνας εὐκύκλους ἐχούσας, καὶ τοὺς ἤλους ἐναλλάξ σιδηροῦς τε καὶ ξυλίνοὺς ἐγκαταπεπλεγμένους ἐν τῷ πλοκάνῳ· μεῖζους δὲ τοὺς σιδηροῦς, ὅπως ἂν οἱ μὲν ξύλινοι ὑπείκωσι τῷ ποδί, οἱ δὲ πιέζωσι.

Ξενοφών, Κυνηγετικά.9:12:4

Περι δούρασιν ἠλοπαγής χειρ

Παρομοίωση που χρησιμοποιεῖ ο Μανέθων Αποτελεσματικά 149

Το χέρι το καρφωμένο στο δόρυ

Manetho Astrol., *Apotelesmatica*. {2583.001} close

καὶ ποταμοὶ ξηροῖσιν ἀνύδατοι ἐν στομάτεσσιν, δένδρεά τ' ὠλεσικάρπα καὶ ἀνέρες αἰνογένεθλοι· (145) οὓς μὲν γὰρ μογερωδῶς πυρκαεᾶς ὄλεσας ἀνδρας, οὓς δὲ καὶ ὠμοβόροισιν ἔλωρ θήρεσσιν ἔδωκας, ἄλλον δ' ἀκλειῶς μετέωρον ἀνεσταύρωσας,

Manetho Astrol., Apotelesmatica. {2583.001} close

καὶ ποταμοὶ ξηροῖσιν ἀνύδατοι ἐν στομάτεσσιν,
δένδρεά τ' ὠλεσικάρπα καὶ ἀνέρες αἰνογένεθλοι· (145)
οὓς μὲν γὰρ μογερωδῶς πυρκαεᾶς ὄλεσας ἀνδρας,
οὓς δὲ καὶ ὠμοβόροισιν ἔλωρ θήρεσσιν ἔδωκας,
ἄλλον δ' ἀκλειῶς μετέωρον ἀνεσταύρωσας,
οὗ τέτατ' ἀνδροφόνους περὶ δούρασιν ἠλοπαγῆς χεῖρ·
νηλεές, οὐκ ἄρα σοί γε πατήρ ἦν αἰγίοχος Ζεὺς, (150)
οὐδ' Ἥρη μήτηρ, ἀλλ' οὔρεα πικρά σ' ἔτικτεν,

Ηλοσύνη

Nicander Epic., Alexipharmaca. {0022.002} close

Μηδὲ συοσκυάμω τις ἀιδρήεντα κορέσκοι (415)
νηδύν, οἷά τε πολλὰ παρασφαλῆες τεύχονται,
ἢ νέον σπεῖρημα καὶ ἀμφίκηνα κομάων
κοῦροι ἀπειπάμενοι ὀλοήν θ' ἐρπηδόνα γυῖων,
ὀρθόποδες βαίνοντες ἄνις σμυγεροῖο τιθήνης
ἠλοσύνη βρύκουσι κακανθήεντας ὀράμνους, (420)
οἷα νέον βρωτήρας ὑπὸ γναθμοῖσιν ὀδόντας
φαίνοντες τότε κνηθμὸς ἐνοιδέα δάμναται οὐλα.

Καρφι -Καταδότης

Η Ροζα

Στίχοι: Μιχάλης Φακίνος, Μουσική: Γιάννης Μαρκόπουλος

Της πρότειναν να γίνει του Τσάκαλου **καρφί**
μα εκείνη λέει όχι με βροντερή φωνή.

Κάρφος = σπυρί ριζιού (κυριολ)

Polyaenus Rhet., Strategemata. {0616.001} close

διαδίδωσι δὲ πυραμίνων ἀλεύρων τῶν καθαρῶν (55)
πεντακοσίας ἀρτάβας· κριθαμίνων δὲ καθαρῶν ἀλεύ-
ρων χιλίας ἀρτάβας· καὶ τῶν δευτέρων χιλίας ἀρτά-
βας· σεμιδάλεως πεντακοσίας ἀρτάβας· χόνδρου τοῦ
ἐκ τῶν ὀλυρῶν πεντακοσίας μάριας· κριθᾶς τοῖς κτή-
νεσι δισμυρίας ἀρτάβας· ἀχύρων μυρίας ἀμάξας· κάρ- (60)
φους πεντακισχιλίας ἀμάξας· ἐλαίου σησαμίνου διακοσίας
μάριας· ὄξους ἑκατὸν μάριας· καρδάμου κεκομμένου
λεπτοῦ τριάκοντα ἀρτάβας· ταῦτα μὲν πάντα διαδί-
δωσι ταῖς στρατιαῖς ὅσα εἴρηται· βασιλεὺς δὲ σὺν
τῷ ἀρίστῳ καὶ τῷ δείπνῳ καὶ οἷς διαδίδωσι τοσαῦτα (65)

Καρφος -γόμφος κν. Καρφί

Scholia in Aristophanem, Scholia in ranas (scholia vetera).

(824*) γομποπαγή: Ἀκριβέστατα, πολυσύνθετα,
(σκληρὰ, καὶ ἦχον ποιοῦντα, ὥσπερ αἱ κεκαρφωμένοι
σανίδες).

Γαρύφαλλο ἢ κινάμωμον ἢ μοσχοκάρφι

Herodotus Hist., *Historiae*. {0016.001} close

Ὅρνιθας δὲ λέγουσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφεια τὰ ἡμεῖς ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες κινάμωμον καλέομεν, φορέειν δὲ τὰς ὄρνιθας ἐς νεοσσιὰς προσπεπλασμένας ἐκ πηλοῦ πρὸς ἀποκρήμνοισι ὄρεσι, ἔνθα πρόσβασιν ἀνθρώπων οὐδεμίαν εἶναι.

Το κέρατό μου το τράγιο

Πάρε το και κάνε το κατάπλασμα:

Λεγονταν και κάρφος κατά τον Διοσκορίδη -De materia medica

Dioscorides Pedanius Med., *De materia medica*. {0656.001} close

(1.) και τὸ ἐκ τῆς τήλεως ἄλευρον, ἦν ἔνιοι βούκερων, οἱ δὲ αἰγόκερας, οἱ δὲ κάρφος, οἱ δὲ λωτόν, οἱ δὲ κέρας αἰγίου ἐκάλεσαν, δύναμιν ἔχει μαλακτικὴν. καταπλασσομένον δὲ λεῖον σὺν μελικράτῳ ἐφθὸν ποιεῖ πρὸς φλεγμονὰς τὰς ἐντὸς και ἐκτὸς, σὺν νίτρῳ δὲ και ὄξει λεῖον καταπλασθὲν σπλήνα μειοῖ. (5) τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς ἐγκάθισμα εἰς τὰ γυναικεῖα, ὅσα κατὰ (2.) φλεγμονὴν ἢ μύσιν συνίσταται. σμήχει δὲ και τρίχας

Φαινεται ότι και με το αιγιον κέρας ή κάρφος εκαναν και αποτριχωση. (σμηχει δε και τριχας).

Τοποθετειτεται στα γεννητικα οργανα (γυναικεια) . Η αποτριχωτικη του ισχύς διαπιστωνεται κατά την αφαιρεση.

Copyright© 2012 by Aris Stougiannidis